

Sygn. akt IV CSK 258/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa G. K.

przeciwko J. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 listopada 2007 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w G.

z dnia 4 grudnia 2006 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. nakazem zapłaty wydanym w dniu 29 kwietnia 2005 r. w postępowaniu nakazowym orzekł, że pozwany J. S. ma zapłacić powodowi G. K. kwotę 69.032,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 marca 2005 r. i kosztami postępowania, a po rozpoznaniu zarzutów pozwanego wyrokiem z dnia 29 maja 2006 r. nakaz ten utrzymał w mocy.

Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację pozwanego od powyższego orzeczenia wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 20 marca 2003 r. powód udzielił pozwanemu pożyczki w kwocie 100.000 zł. W tym czasie powód pozostawał we wspólności majątkowej małżeńskiej z córką pozwanego L. K. W umowie strony ustaliły, że zwrot pożyczki nastąpi do 20 maja 2003 r., a w razie uchybienia temu terminowi pożyczkobiorca zapłaci odsetki w wysokości 15% w skali roku. Pozwany wystawił weksel własny *in blanco* i w deklaracji wekslowej upoważnił powoda do jego wypełnienia – w razie nienależytego wywiązania się z umowy pożyczki – na sumę odpowiadającą należności głównej oraz odsetek.

G. i L. K. umową z dnia 9 kwietnia 2003 r. wyłączyli małżeńską wspólność ustawową. W dniu 26 maja 2004 r. L. K. zwróciła powodowi w imieniu pozwanego 50.000 zł. Powód zaliczył z tej wpłaty 12.745, 89 zł na poczet odsetek za opóźnienie, a pozostałą kwotę na spłatę należności głównej. W dniu 14 marca 2005 r. powód wypełnił weksel na sumę dochodzoną pozwem, obejmującą nie spłaconą część należności głównej oraz odsetki.

Sąd Okręgowy przyjął, że pozwany nie wykazał zasadności zarzutów odnoszących się do łączącego strony stosunku podstawowego, w związku z którym wystawiony został weksel gwarancyjny. Nie udowodnił twierdzenia, że środki przeznaczone na pożyczkę pochodziły z majątku wspólnego powoda i jego żony, a na nim spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu. Nie ma zatem podstaw do uznania, że weksel stanowiący podstawę żądania pozwu wypełniony został niezgodnie z porozumieniem wekslowym.

Sąd Okręgowy nie dopatrzył się też podstaw do uznania, że po ustaniu wspólności majątkowej pomiędzy małżonkami G. i L. K. wierzytelność z tytułu udzielonej pozwanemu pożyczki uległa podziałowi na dwie niezależne od siebie części, bowiem stroną umowy pożyczki był wyłącznie powód. W konsekwencji uznał, że skład majątku wspólnego powoda i L. K. winien zostać ustalony w ewentualnym postępowaniu o podział tego majątku.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy podniósł zarzut naruszenia art. 6 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że to na pozwanym spoczywał ciężar dowodu, iż wierzytelność uzyskana przez powoda w czasie trwania wspólności ustawowej nie jest składnikiem jego majątku odrębnego.

Drugą podstawę kasacyjną skarżący wypełnił zarzutem naruszenia art. 231 k.p.c. przez jego niezastosowanie przy ocenie przynależności wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki do majątku wspólnego powoda i jego żony, mimo że wierzytelność ta powstała w czasie istnienia między małżonkami wspólności majątkowej, co winno skutkować – na zasadzie domniemania faktycznego - uznanie jej za składnik majątku wspólnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, w sprawach, w których roszczenie oparte zostało na wekslu gwarancyjnym pozwany, może bronić się zarzutami dotyczącymi stosunku podstawowego. Skutkiem podniesienia takich zarzutów jest przeniesienie sporu z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego na ogólną płaszczyznę stosunku prawa cywilnego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 19/66, OSNCP 1968, nr 5, poz. 79; uchwałę Połączonych Izb: Cywilnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r. III PZP, OSNCP 1973, nr 5, poz. 72; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/097, OSNC 1997, nr 9, poz. 124). Wystawienie weksla gwarancyjnego ma na celu zabezpieczenie zobowiązania ze stosunku cywilnoprawnego. W ten sposób wierzytelność uzyskuje

dodatkową podstawę w postaci zobowiązania wekslowego. Łączność między zobowiązaniem z weksla gwarancyjnego a zobowiązaniem ze stosunku podstawowego oznacza, że zaspokojenie jednego powoduje wygaśnięcie drugiego, oraz że bezpodstawność roszczenia cywilnoprawnego pociąga za sobą bezpodstawność roszczenia opartego na wekslu.

W rozpoznawanej sprawie powód domagał się zapłaty na podstawie weksla wystawionego w celu zabezpieczenia zwrotu pożyczki. W zarzutach od nakazu zapłaty uwzględniającego to roszczenie pozwany podniósł, że zwrócił powodowi połowę pożyczonej sumy, a do dochodzenia pozostałej części nie jest on uprawniony. Twierdził przy tym, że wierzytelność z tego tytułu, stanowiąca składnik majątku wspólnego powoda i jego żony L.K., wskutek ustania łączącej ich małżeńskiej wspólności majątkowej, uległa podziałowi na dwie równe części. Sąd Okręgowy, nie negując znaczenia tych okoliczności dla rozstrzygnięcia sprawy uznał, że pozwany nie wykazał ich istnienia. Ze stanowiskiem takim – jak trafnie podniesiono w skardze kasacyjnej – nie można się zgodzić.

Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że podniesienie przez pozwanego zarzutów dotyczących stosunku podstawowego nie zwalniało go z obowiązku wykazania okoliczności, na których zarzuty te zostały oparte. Tym samym – wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego – Sąd Okręgowy nie naruszył art. 6 k.c. Umknęło jednak uwadze tego Sądu, iż ustawodawca dopuścił pewne odstępstwa od wyrażonej w wymienionym wyżej przepisie reguły ciężaru dowodu. W art. 231 k.p.c. przewidział możliwość uznania za ustalone istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy faktów - bez przeprowadzania dowodów na uzasadnienie ich wystąpienia – jeżeli wniosek taki można wyprowadzić z innych ustalonych faktów. Przepis ten nie wskazuje – rzecz jasna – iż określony fakt nie wymaga udowodnienia, ale że jego udowodnienie następuje w sposób szczególny, przy zastosowaniu swoistego środka dowodowego.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wiążących ustaleń faktycznych wynika, że wierzytelność objęta żądaniem pozwu powstała w czasie trwania wspólności majątkowej pomiędzy powodem a jego żoną L. K. Okoliczność powyższa, w świetle brzmienia obowiązującego w dacie tego zdarzenia art. 32

k.r.o., pozwala przyjąć - na zasadzie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.) – że przedmiotowa wierzytelność nabyta została z majątku dorobkowego małżonków i stała się jego składnikiem. Nabycie określonych przedmiotów majątkowych (wierzytelności) z majątku odrębnego małżonka musi bowiem wynikać wyraźnie – jak podkreślane jest to w orzecznictwie - nie tylko z oświadczenia tego małżonka, ale przede wszystkim z całokształtu okoliczności tego nabycia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1194/00, nie publ. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2003 r., IV CKN 1721/00, nie publ.).

Przepisy regulujące postępowanie wywołane wniesieniem zarzutów od nakazu zapłaty nie wyłączają dopuszczalności konstruowania domniemań faktycznych na podstawie art. 231 k.p.c. i to niezależnie od tego, na jakiej podstawie nakaz zapłaty został wydany. Jeżeli zatem w rozpoznawanej sprawie za twierdzeniem pozwanego, że sporna wierzytelność stanowi składnik majątku wspólnego powoda i jego żony przemawia domniemanie faktyczne, to ciężar obalenia tego domniemania spoczywa na powodzie. Odmienne zapatrywanie Sądu Okręgowego trzeba więc uznać za błędne, a zarzut naruszenia art. 231 k.p.c., przez jego niezastosowanie, za usprawiedliwiony.

Dla rozstrzygnięcia rozpoznawanego sporu istotna jest oczywiście kwestia losów prawnych wierzytelności stanowiącej składnik majątku wspólnego małżonków po ustaniu łączącej ich wspólności. W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, który skład orzekający podziela, że po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej każdy ze współmałżonków może samodzielnie dochodzić przypadającej mu części wierzytelności, jeżeli świadczenie dłużnika – tak jak w konkretnym stanie faktycznym - ma charakter podzielny. Wskazuje się przy tym, że reguła ta odnosi się nie tylko do sytuacji, gdy małżonkowie byli wspólnie stroną stosunku prawnego, z którego wierzytelność wynika, ale również do takich przypadków, gdy stroną stosunku prawnego był tylko jeden z małżonków, a wierzytelność weszła do majątku wspólnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1975 r., III CZP 27/75, OSNC 1976, nr 4, poz. 71; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1999 r., II CKN 469/98, OSNC 2000, nr 3,

poz. 55). Nie ma zatem przeszkód do zastosowania powyższej zasady w rozpoznawanej sprawie.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.